

Inhoud

Crooner 9

Come Rain or Come Shine 39

Malvern Hills 87

Nocturne 121

Cellisten 177

Crooner

De ochtend dat ik Tony Gardner tussen de toeristen zag zitten, begon het hier in Venetië net lente te worden. We hadden onze eerste volle week buiten op de *piazza* achter de rug – een verademing, dat kan ik je wel zeggen, na al die muffe uren dat we achter in het café speelden, waar we gasten in de weg zaten als ze de trap op of af wilden. Er stond vrij veel wind die ochtend, en onze gloednieuwe markies klapperde aan alle kanten om ons heen, maar we voelden ons allemaal een tikkeltje vrolijker en energieker en dat zal wel te horen zijn geweest aan onze muziek.

Maar nu praat ik alsof ik een vast orkestlid ben. In feite ben ik een van de ‘zwerfers’, zoals de andere muzikanten ons noemen, mannen die de *piazza* rondgaan en inspringen wanneer een van de drie caféorkesten iemand nodig heeft. Meestal speel ik hier in Caffè Lavena, maar op een drukke middag kan het gebeuren dat ik een set met de jongens van Quadri speel, dan naar Florian ga en daarna weer naar Lavena, aan de andere kant van het plein. Ik kan met iedereen goed overweg – ook met de obers – en in iedere andere stad zou ik nu een vaste plek hebben. Maar hier, waar ze zo gefixeerd zijn op tradities en op het

verleden, is het de omgekeerde wereld. Elders is het een aanbeveling als je gitarist bent. Maar hier? Een gitaar! De caféhouders moeten er niets van hebben. Dat ziet er te modern uit, daar houden de toeristen niet van. Vorig najaar heb ik een origineel jazzmodel met een ovaal klankgat aangeschaft, zo een waar Django Reinhardt op gespeeld zou kunnen hebben, zodat ik onmogelijk voor een rock-'n-roller kon worden aangezien. Dat maakte het allemaal iets makkelijker, maar de caféhouders, die houden er toch niet van. Echt, al was je Joe Pass, als gitarist krijg je hier op het plein nooit vast werk.

Dan is er natuurlijk nog het kleine bezwaar dat ik geen Italiaan ben, en al helemaal geen Venetiaan. Dat geldt ook voor die forse Tsjech met zijn altsax. We worden gewaardeerd, de andere muzikanten hebben ons nodig, maar we voldoen niet helemaal aan de officiële eisen. Alleen maar spelen en je mond houden, zeggen de caféhouders altijd. Dan merken de toeristen niet dat je geen Italiaan bent. Met een pak aan, een zonnebril op, je haar naar achteren gekamd, ziet niemand het verschil, als je maar niks zegt.

Maar het gaat me niet slecht. Vooral als alle drie de caféorkesten tegelijk moeten spelen onder hun rivaliserende zonneschermen, hebben ze een gitaar nodig—zacht en continu, maar wel versterkt—die op de achtergrond de akkoorden laat horen. Je zult wel denken, drie orkesten die op hetzelfde moment op hetzelfde plein spelen, dat is vast niet om aan te horen. Maar de Piazza San Marco is daar groot genoeg voor. Als een toerist over het plein wandelt, hoort hij telkens een melodie wegsterven en een andere opkomen, alsof hij aan de afstemknop van de radio draait. Waar toeristen gauw genoeg van krijgen, is het klassieke werk, al die instrumentale versies van beroemde aria's. Oké, we zitten hier wel op het San Marcoplein, ze komen niet voor de laatste tophits. Maar ze willen om de paar

minuten iets wat ze herkennen, bijvoorbeeld een oud nummer van Julie Andrews, of de titelsong van een beroemde film. Ik herinner me dat ik in de afgelopen zomer eens van het ene orkest naar het andere ging en op één middag negen keer *The Godfather* speelde!

Maar goed, toen we die lentemorgen voor een behoorlijk aantal toeristen zaten te spelen, zag ik Tony Gardner in zijn eenzige achter een kop koffie zitten, bijna recht voor ons, zo'n zes meter van onze markies af. We zien voortdurend beroemdheden op het plein, daar maken we ons nooit druk over. Na afloop van een nummer maken de orkestleden elkaar wel eens zachtjes op iemand attent. Kijk, daar heb je Warren Beatty. Kijk, dat is Kissinger. Die vrouw daar, die speelde in die film over de mannen die van gezicht ruilen. We zijn eraan gewend. Dit is tenslotte de Piazza San Marco. Maar toen het tot me doordrong dat Tony Gardner daar zat, was het anders. Dáár raakte ik opgewonden van.

Tony Gardner was de favoriet van mijn moeder. Vroeger thuis, in de tijd van het communisme, was het heel moeilijk geweest om aan dat soort platen te komen, maar mijn moeder had de zijne zo goed als compleet. Als jongen heb ik eens een kras gemaakt op een van die kostbare platen. De flat was klein en vol, en een jongen van mijn leeftijd moest gewoon af en toe wat beweging hebben, vooral in die koude maanden wanneer je niet naar buiten kon. Daarom deed ik een spelletje waarbij ik van ons bankje op de leunstoel sprong, en één keer schatte ik de afstand verkeerd en raakte de platenspeler. De naald schoot snerpend over de plaat—er waren toen nog lang geen cd's—en mijn moeder kwam de keuken uit en begon tegen me te schreeuwen. Ik voelde me vreselijk ongelukkig, niet alleen omdat ze tegen me schreeuwde, maar ook omdat ik wist dat het een plaat van Tony Gardner was, en ik wist hoeveel die voor haar betekende.

En ik wist dat nu ook bij deze plaat alsmaar van die tikken te horen zouden zijn terwijl hij die Amerikaanse songs croonde. Jaren later, toen ik in Warschau werkte en over platen op de zwarte markt hoorde, gaf ik mijn moeder nieuwe exemplaren van al haar grijsgedraaide Tony Gardner-platen, ook van die ene waar ik een kras op had gemaakt. Ik deed er ruim drie jaar over, maar ik bleef ze kopen, een voor een, en elke keer dat ik naar huis ging, nam ik er weer een voor haar mee.

Nu begrijp je waarom ik zo opgewonden raakte toen ik hem herkende, nauwelijks zes meter van me vandaan. Eerst kon ik het niet geloven, en misschien was ik wel een tel te laat met een akkoordwisseling. Tony Gardner! Wat zou mijn lieve moeder hebben gezegd als ze het geweten had! Ter wille van haar, ter wille van haar nagedachtenis, moest ik naar hem toe gaan en hem aanspreken, en me er niets van aantrekken als de andere muzikanten zouden lachen en zeggen dat ik me gedroeg als een piccolo.

Maar ik kon natuurlijk niet zomaar de tafeltjes en stoelen opzij duwen en naar hem toe rennen. Ik moest onze set uitspelen. Het was een marteling, dat kan ik je wel vertellen, nog drie, vier nummers, en ieder ogenblik dacht ik dat hij wilde opstaan en weglopen. Maar hij bleef daar zitten, alleen, tuurde in zijn koffie en roerde erin alsof hij zich afvroeg wat de ober hem gebracht had. Hij zag eruit als alle andere Amerikaanse toeristen, in zijn lichtblauwe poloshirt en wijde grijze broek. Zijn haar, op de platenhoezen heel donker en heel glanzend, was nu bijna wit, maar nog wel dik, en het was onberispelijk in hetzelfde model geborsteld als vroeger. Op het moment dat ik hem ontdekte had hij zijn zonnebril in zijn hand – anders had ik hem misschien niet herkend – maar terwijl ik tijdens de rest van onze set steeds naar hem bleef kijken, zette hij hem op, deed hem weer af, daarna weer op. Hij maakte een afwezige indruk en tot

mijn teleurstelling zag ik dat hij niet echt naar onze muziek luisterde.

Toen was de set afgelopen. Ik liep haastig onder de markies vandaan zonder iets tegen de anderen te zeggen, ging naar het tafeltje van Tony Gardner en raakte toen even in paniek omdat ik niet wist hoe ik het gesprek moest beginnen. Ik stond achter hem, maar alsof hij een zesde zintuig had, draaide hij zich om en keek me aan – waarschijnlijk dankzij al die jaren dat er fans op hem afkwamen – en even later was ik bezig me voor te stellen, te vertellen dat ik hem zo bewonderde, dat ik in het orkest zat waar hij net naar geluisterd had, dat mijn moeder zo'n fan van hem was geweest, ik gooide het er achter elkaar uit. Hij luisterde met een ernstig gezicht en knikte om de paar seconden alsof hij mijn dokter was. Ik praatte maar door en hij zei alleen maar af en toe: 'O ja?' Na een poosje leek het me tijd om op te stappen en ik wilde al weglopen toen hij zei: 'U komt dus uit een communistisch land. Daar zult u het niet gemakkelijk gehad hebben.'

'Dat is allemaal lang geleden.' Ik haalde monter mijn schouders op. 'We zijn nu een vrij land. Een democratie.'

'Dat is mooi. En u speelde in die band die we zojuist hoorden. Ga zitten. Wilt u koffie?'

Ik zei dat ik me niet wilde opdringen, maar meneer Gardner sprak nu met zachte aandrang. 'Nee, nee, ga zitten. Uw moeder hield van mijn platen, zei u.'

Dus ging ik zitten en vertelde hem wat meer. Over mijn moeder, onze flat, de platen op de zwarte markt. En ook al kon ik me niet herinneren hoe de albums heetten, ik begon de afbeeldingen op de hoezen te beschrijven zoals ik ze me herinnerde, en telkens als ik dat deed, stak hij zijn vinger in de lucht en zei iets als: 'O, dat moet de Onnavolgbare geweest zijn. De Onnavolgbare Tony Gardner.' Ik geloof dat we allebei plezier

in het spelletje hadden, maar toen merkte ik dat meneer Gardner zijn blik van mij afwendde, en ik keek net op tijd opzij om een vrouw op ons tafeltje af te zien komen.

Het was een van die elegante Amerikaanse vrouwen die met hun perfecte kapsel, kleding en figuur weten te verhullen dat ze niet meer zo jong zijn, tot je ze van dichtbij ziet. Uit de verte zou ik haar misschien hebben aangezien voor een fotomodel uit een glossy modeblad. Maar toen ze naast meneer Gardner ging zitten en haar zonnebril op haar voorhoofd schoof, besepte ik dat ze minstens vijftig moest zijn, misschien nog wel ouder. Meneer Gardner zei tegen me: 'Dit is Lindy, mijn vrouw.'

Mevrouw Gardner glimlachte wat geforceerd naar me en zei toen tegen haar man: 'En wie is dit? Je hebt een vriend gevonden.'

'Klopt, lieverd. Ik heb hier heel gezellig zitten praten met... Sorry vriend, ik weet niet hoe je heet.'

'Jan,' zei ik vlug, 'Maar mijn vrienden noemen me Janeck.'

Lindy Gardner zei: 'Bedoelt u dat uw roepnaam langer is dan uw echte naam? Hoe zit dat?'

'Doe niet zo onbeleefd tegen hem, lieverd.'

'Ik doe niet onbeleefd.'

'Je moet geen grapjes maken over zijn naam, lieverd. Wees nou eens aardig.'

Lindy Gardner keek mij aan met een hulpeloze uitdrukking op haar gezicht. 'Weet u waar hij het over heeft? Heb ik u beledigd?'

'Nee, nee,' zei ik, 'helemaal niet, mevrouw Gardner.'

'Hij zegt altijd dat ik onbeleefd ben tegen het publiek. Maar ik ben niet onbeleefd. Was ik daarnet onbeleefd tegen u?' En toen tegen meneer Gardner: 'Ik praat op een natúúrlijke manier tegen het publiek, schat. Op mijn manier. Ik ben nooit onbeleefd.'

‘Oké, lieverd,’ zei meneer Gardner, ‘laten we het niet opblazen. Hoe dan ook, deze meneer hier, die is geen publiek.’

‘O nee? Wat is hij dan? Een uit het oog verloren neef?’

‘Wees nou eens aardig, lieverd. Deze meneer hier, die is een collega. Muzikant, beroeps. Hij heeft net voor ons gespeeld.’ Hij maakte een gebaar naar onze markies.

‘O, juist!’ Lindy Gardner keek mij weer aan. ‘U hebt daar zonet gespeeld? Dat klonk mooi. U speelde accordeon, toch? Echt mooi!’

‘Dank u wel. Alleen ben ik de gitarist.’

‘Gitarist? U maakt een grapje. Ik stond net nog naar u te kijken. U zat daar, naast de bassist, en u speelde prachtig op uw accordeon.’

‘Neem me niet kwalijk, dat was echt Carlo die accordeon speelde. Die grote kale man...’

‘Weet u dat zeker? Het is geen grapje?’

‘Wat heb ik nou gezegd, lieverd. Doe niet zo onbeleefd tegen hem.’

Hij schreeuwde niet echt, maar zijn stem klonk plotseling hard en boos, en nu viel er een vreemde stilte. Meneer Gardner zelf verbrak die door op rustige toon te zeggen: ‘Sorry, lieverd. Het was niet mijn bedoeling om tegen je uit te vallen.’

Hij stak zijn hand uit en pakte een van de hare. Ik verwachtte min of meer dat ze hem zou wegduwen, maar ze schoof juist wat dichterbij hem toe en legde haar vrije hand over hun ineengevouwen handen. Zo bleven ze een paar seconden zitten, meneer Gardner met gebogen hoofd, zijn vrouw met glazige blik langs zijn schouder starend, naar de Basilica aan de andere kant van het plein, hoewel haar ogen niets leken te zien. Die paar ogenblikken was het alsof ze niet alleen mij, aan hun tafeltje, vergeten hadden, maar alle mensen op de piazza. Toen zei zij, bijna fluisterend: ‘Het is niet erg, schat. Het was mijn schuld. Dat je zo van streek was.’

Ze bleven nog een poosje zo zitten, hand in hand. Toen zuchtte ze, liet meneer Gardner los en keek naar mij. Ze had al eerder naar me gekeken, maar deze keer was het anders. Deze keer voelde ik haar charme. Het leek wel of ze een regelknop had, van nul tot tien, en had besloten die op dat moment voor mij op zes of zeven te zetten, maar ik voelde het heel sterk, en als ze me gevraagd had iets voor haar te doen – als ze me bijvoorbeeld gevraagd had aan de overkant van het plein bloemen voor haar te kopen – dan had ik het met plezier gedaan.

‘Janeck,’ zei ze. ‘Zo heet je toch? Het spijt me, Janeck. Tony heeft gelijk. Ik had niet zo tegen je moeten spreken.’

‘Mevrouw Gardner, heus, maakt u zich daar niet druk over...’

‘En ik onderbrak jullie gesprek. Muzikantenpraat, neem ik aan. Weet je wat? Ik laat jullie alleen, dan kunnen jullie verder praten.’

‘Je hoeft niet weg te gaan, lieverd,’ zei meneer Gardner.

‘O, jawel, schat. Ik móét naar die Pradawinkel. Ik kwam eigenlijk alleen maar langs om te zeggen dat ik wat langer weg zou blijven.’

‘Goed, lieverd.’ Tony Gardner ging voor het eerst rechtop zitten en haalde diep adem. ‘Als je dat echt leuk vindt.’

‘Ik vind het heerlijk, zo’n winkel. En intussen kunnen jullie tweeën fijn praten.’ Ze stond op en raakte even mijn schouder aan. ‘Het beste, Janeck.’

We keken haar na, en toen vroeg meneer Gardner me een paar dingen over het muzikantenbestaan in Venetië en vooral over het orkest van Quadri, dat op dat moment net begon te spelen. Mijn antwoorden leken nauwelijks tot hem door te dringen en ik stond op het punt me te excuseren en weg te gaan, toen hij ineens zei: ‘Ik wil je iets voorleggen, vriend. Ik zal je vertellen wat ik in gedachten heb en dan moet je het maar zeggen als je er niet voor voelt.’ Hij boog naar voren en ging zach-

ter praten. ‘Mag ik je iets vertellen? De eerste keer dat Lindy en ik hier in Venetië waren, was op onze huwelijksreis. Zevenentwintig jaar geleden. En ondanks al onze heerlijke herinneringen aan de stad zijn we hier nooit weer geweest, in elk geval niet samen. Dus toen we plannen maakten voor deze reis, een bijzondere reis voor ons, zeiden we tegen elkaar dat we een paar dagen naar Venetië moesten gaan.’

‘Is het uw trouwdag, meneer Gardner?’

‘Trouwdag?’ Hij keek geschrokken.

‘Neem me niet kwalijk,’ zei ik. ‘Dat dacht ik alleen omdat u zei dat het een bijzondere reis voor u was.’

Hij bleef nog een poosje geschrokken kijken, toen begon hij te lachen, een luide, bulderende lach, en plotseling herinnerde ik me dat ene nummer dat mijn moeder steeds weer draaide, met midden in het liedje een gesproken passage, iets over dat het hem niet kan schelen dat die vrouw bij hem weg is, en dan volgt die sardonische lach. Nu bulderde diezelfde lach over het plein. Toen zei hij: ‘Trouwdag? Nee, nee, het is niet onze trouwdag. Maar wat ik ga voorstellen, dat komt wel een beetje in de buurt. Want ik wil iets heel romantisch doen. Ik wil haar een serenade brengen. Zoals het hoort, op z’n Venetiaans. Daar heb ik jou bij nodig. Jij speelt op je gitaar, ik zing. We doen het in een gondel, we varen onder het raam heen en weer, ik zing voor haar. We hebben hier niet ver vandaan een palazzo gehuurd. Het slaapkamerraam kijkt uit over het kanaal. Als het donker is, dan is het perfect. Alles wordt prachtig verlicht door de lantaarns aan de muren. Jij en ik in een gondel, zij komt naar het raam. Al haar favoriete nummers. We hoeven het niet zo lang te maken, het is ’s avonds nog een beetje kil. Drie of vier liedjes, had ik gedacht. Ik zal je goed betalen. Wat vind je ervan?’

‘Meneer Gardner, ik vind het een grote eer. Zoals ik al zei, u